

Jósvafő ref. egyház története Kerekes Károly ref. lelkésztől (1889.05.14.)*

A jósvafői ev. ref. egyház keletkezésének idejét adatok hiányában teljes bizonyossággal megállapítani nem lehet.

Annyi bizonyos, hogy egyike a legrégebbi egyházaknak az országban. A fentmaradt hiányos adatok alapján alakulása évéül a legnagyobb valószínűséggel az 1553^{ik} évet vehetjük, minthogy ezévtől már rendes lelkésze van. –

1596-ban Sulyok János a jósvafői lelképásztor. – A mondott év febr. 11^{én} már Tolnai Vincze Sz.péteri predicator s borsodi esperes elnöklete alatt egy tekintélyes hat tagú, névszerint: Ténsék (?) György szikszói, Ungvári András miskolci, Szikszai György aszalói, Kövesdi János boldvai,- Szántai Balázs ujfalusi lelkészekből álló bizottság vizitál itt, mely a predicator járandóságát ugyancsak magasra szabja, megállapítván, hogy a szombat napi malomvámon, az özvegy asszonyok által beszolgáltatandó vászon, a szőlán s a földek és részek megművelésén és a és a félekésektől járó 16 pénzen kívül minden ekés ember egy kalangya* azaz 32 kéve búzát s ugyanennyi zabot , a félekés félannyit, minden zsellér egy szapu** búzát s ugyanannyi zabot fizetend.

Hogy már a vizitáció itt működése, tehát 1596 év előtt már jóval anyaegyháznak kellett itt lenni, mutatja e vizitáció leírását bevezető következő paaszus: „Mikor a predicator régen ott lakott” stb., mely kitételből azt is következtethetjük, hogy a régen itt lakott predicator alkalmasint elzavartatott innen, s azért kellett illetményét újból megállapítani a deputációnak.

1669^{ik} évben Kaposi Imre lelkészkedése idejében Váczi István pelsőczi predicator többet magával végzi itt a canonica vizitációt, amikor a lelkészi fizetés az 1596^{ki} vizitáció által megállapított mennyiségben újjólág megerősítették, a keresztelési stóla egy tyúk egy kenyér és komapénzben az esketési 100 pénz, kendő és kalácsban a temetés 40 pénzben állapítatik meg; - az egyházas parochiát illető ingatlanok nemkülönben az úrasztali készletek számbavételnek.-

Ez évben van először említve Aggtelek mint Jósvafő filiája, mely a jósvafői lelkész fizetéséhez 11 rozsnyói köből búzával s ugyanannyi zabbal járult a stólákat az egyházzal /:anya:/ egyenlő mennyiségben fizetvén. Itt vannak felsorolva az aggteleki L. egyház földjei és rétjei s a templomot illető szöledézsmá.-

Ez időtájban nagy viszályban volt a jósvafői mater az aggteleki filiával az iskola építés miatt, melyett a vizitáció akként intézett el, hogy az idő szerint az aggtelekiek zszindelyezzék be az iskolát jövőre pedig az építési s fentartási költségeket 1/3 részben Aggtelek és 2/3 részben Jósvafő viselje.

Mikor lesz filiája Aggtelek s mikor vált el tőle, arról semmi adat sem maradt fel. Az 1772-ben kezdődő anyakönyvben azonban már Aggtelekiek nincsenek

bejegyezve, mely körülmény - ha csak a filiának külön anyakönyve nem volt, ami nem igen valószínű – azt látszik bizonyítani, hogy már ekkor Aggtelek megszűnt filiája lenni Jósvafőnek.-

1620-ban már egész dűlőket tevő sokszáz földel s egész hegyoldalokon elterülő dézsmás szőlői vannak a mint ezt az 1630 január 15^{én} megejtett vizitáció előtt Oláh Mihály, Pogány Demeter, Bak István, Mária (?) Márton, Nagy Pogány Péter, Tímár István és több jósvafői lakosok hittal erősítik.

1640-ben nagyságos Rákóczi György és Sámuelné, Tököly Zsigmond, Barakony(i) Ferencz és Zsigmond, Móré István a Darkóczi és több nemes familiák a Bolyamér dűlőben egy drb szőlőnek való földet adományoznak az egyháznak, oly föltétel alatt, hogy annak dézsmája az egyház közszükségeire fordíttassék.

Ez adományozásokról szóló, pecséttel és aláírásukkal ellátott eredeti okirat az egyház levéltárában őriztetik a szóról szóra így hangzik:

Aki Torna vármegyében Jósvafő nevű falujának possessionális és örökös földes urai u. m. Nagyságos Rákóczi György és a nagyságos familia, Sámuelné és Tököly Zsigmond és a nemes familiának Barakonyi Ferenc és Zsigmond és Móré István és Darkóczy és a többi nemes familiák, valakiure a nevezett falunak földes urai vagyunk, adjuk értésére mindenkinek, a kiknek illik, a mi levelünk rendiben, hogy a mi megnevezett falunak földes urai, Istenhez való jó szerelmünkből engedtünk egy drb földet szőlőnek a jósvafői szt. egyháznak dézsmájátsőt még a maradékának is ennek utána tartozzanak mindenek ellen megoltalmazni őket ugy mint az ilyen szt. dolgokban rendelkezett örökségen.

Anno 1640 30^{dik} októbris...

1720 máj. 8^{án} Bak Gergely – Péter és Márton a Lazik oldalon, Kovács Galyafőn, illetve a János völgyén felfogott szőlőik után járó dézsmát az egyháznak felajánlják.

Az 1753^{iki} kazai egyh. megyei gyűlés által Dely András jósvafői pap elbocsátatott, mivel családja convertált s helyére Arday Sámuel rendeltetett.

1777^{ben} az egyház előjárói az alább megnevezett egyh. tagok által megkerestetvén, földes uraiktól nyert jogaik alapján, átadják Arday Mihály – György,- István, Orbán István – János, Ficsor Péter,- István-, Papp János, Valkai István és Garaguly Jánosnak a templomot néző Tölgyes farkú nevezetű földjét, nemkülönben Oláh Márton és Fekete Istvánnak a Tugyison levő parlagot, oly föltétellel, hogy azon szőlőt ültessenek s a termés tizedét az ültetést követő 7^{ik} évtől kezdve az egyház közszükségeinek fedezetére szolgáltatassák be.

Hogy jutott az egyház a jelenleg is tulajdonát képező több száz holdnyi föld, erdő, legelő, szőlő s zsellér telkekből álló birtokához, arról semmi adat sem maradt fenn. Valószínű, hogy mindjárt az egyház alakulásakor adományoztattak azok a földes urak által, mit igazolni látszik az is, hogy egy az egyház birtokában lévő, 1620-ban kelt okirat szerint, a jelenleg is tulajdonát képező föld és erdőről s a dézsma váltság alkalmával megváltott szőlőkről már 1620-ban az

egyháznak tizedet fizettek a haszonélvezők. „- továbbá a fentebb szó szerint idézett 1640^{ben} kelt okmány.

Arday Sámuel követte a lelkészségben 1772-ben Fonai András, ki 1778-ban a Petri felé vezető megyei úton, a róla mai napig is „Papkőnek” nevezett szikla alatt halva találtatott, valószínűleg erőszakos halállal mulván ki.

1778 oct 24-től 1792-ig Szügyi János – 1792-től 1807^{ben} történt haláláig Domján István volt a lelkész, kinek halála után 1807 april 21^{én} Komjátiból Szarka János hozatott lelki pásztornak s az ő 1813^{ban} Sziliczére lett elválasztása után ugyanazon év máj 9^{én} Vattay György. Ez utóbbi 40 évig viselte a lelkészi hivatalt a jósvafői egyházban,- s az 1853 szept. 6^{án} történt halála után 1854 tavaszáig Kis Dániel káplán mint időtöltő – ettől kezdve 1875^{ik} évig Apostol Péter,- halála után egy évig Martha Ferenc mind időtöltő,- 1876 april 24^{től} 1887 april Gyarmathi József viselte s ez időtől kezdve Kerekes Károly viseli a lelkészi hivatalt.-

Tanítók voltak: Ötvös György 1723^{ban}, 1758^{ban} még ő csak a skola rector, tehát 25 év múlva Bihari György 1772-ig, Rácz György 1774-ig, Almási Sándor 1774-ig, Nagy László 1778-ig, Bihari József 1782-ig, Váradi András 1786-1811-ig, Kardos József 1812-ig. Nagy József 1812-13-ig; Nádaskai György 1814-19-ig, Kiss Dániel 1819-38-ig, Maklári István 1838-49-ig, Csegöldi István 1849-51-ig, Urbán Károly 1851-1870-ig, Dudás János 1870-től 1877-ig, Thuróczi Endre 1877-88-ig; ez év maj 5^{ik} től jul 15-éig a lelkész, 1888 jul 15-től Soltész Kálmán tölti be a tanítói hivatalt.

Hogy a templom mikor épült nincs reá adat, de hogy 1758-ban már létezett haranglábbal együtt igazolja a következő ugyanezen évi bejegyzés: „Templom kő, bokros, egyik része kerített,- Harang három, falábon. A nagy 5 mázsás, a középső 1 mázsás s a harmadik circiter 4 font.

A torony a hívek között 5 évig tartó huza-vona után 1850-ben, a lelkész s a hívek egy kis töredékének akarata, sőt az e.m. küldöttség javaslata ellenére, a templomtól távolabb helyre építettett, s az akkori lelkésznek a torony építését megörökítő jegyzetei szerint: „így tette ki magát az egyház nemcsak a most élő okos és jó ízlésű emberek, hanem a maradéknak is kedvetlen ítéletére.”

Az anyakönyvek kezdődnek 1772^{ben}. Ez időtől kezdve 1888 végéig, tehát 117 év alatt született összesen 2245 lélek s így átlag egy-egy évre esik 19 születés.- Legtermékenyebb volt az 1794^{iki} év, melyben 31 s az 1809, 1828 évek, melyekben 30-30 születés történt. Legmeddőbb volt az 1856^{iki} év melyben 8, s az 1772 és az 1783. év 9-9 születéssel.

1772-1888-ig meghalt 1955 személy, tehát 117 év alatt a születések 299 esettel mulják felül a halálozásokat,- Átlag esik egy-egy évre 17 halál eset. Legkisebb volt a halandóság, 1773, 77, 84, 85, 95 években, melyekben csak 5-5 halálozás történt. Legnagyobb volt 1873-ban 106, 1831, 63, 1876-ban 44 halálessel.

Házasság kötött 573. Legtöbb 1775 és 1832-ben; t.i. 18-18, legkevesebb 1780, 84, 1842, 46 és 80-ban 1-1 házasság kötéssel. Átlag esik egy évre 5 házasságkötés.

Az egyház vagyoni állását feltüntető rendszeres gondnoki számadások 1807-ben kezdődnek s ez időtől mai napig pontosan és rendszeresen vannak vezetve.”

Ez a dokumentum a Sárospataki Kollégiumi Levéltárban található **C./CXIX./65,597./592.7.-** leltári számon.

Szómagyarázat:

* kalangya: különböző méretű és formájú szénarakás (boglya)

** szapu: régi űrmérték, szemes-termény mérésére. Nagyságra nézve azonos volt a köböllel, azaz két pozsonyi mérőt tett ki, vagyis 125 l volt.

Forrás: Magyar Néprajzi Lexikon; Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981

Szarka János predikátor életrajza

Ez a dokumentum a Sárospataki Kollégiumi Levéltárban található **A./XXXIV./13,031./ 218-13. sz.** leltári számon.

Szarka János Jósvafői Predikátor született 1771. 10^{dik} Ápril Tekintetes Szatmár Vármegyében Kis-aba (?), ugyan ottan hat esztendő korában oskolában adattatott s tanult négy esztendőig – onnan 11782 bevitetett a I.N. Pataki Collégiumban, és az alsóbb oskolákon keresztül menvén 1788. Deákká lett, ugyanott el is végezte tanulását 1797. Onnan vitetett Tekintetes Torna Vármegyében Görgő nevű helységben három esztendeig való rectorságra, de Komjáti nevű helységben meghalálozván N.T,T Ujhelyi István Úr, félidőben Görgőről vitetett által ezen Nemes Eklésiába az megholt T.T. Úrnak idejét ki tölteni, és fog Görgőn töltött Rectorságba nem több hanem csak harmadfél esztendőket. Kitöltvén Komjátiban az esztendőt.....Gyűlésen Komjátiban.....Predikátornak is meghagyatott 1800 évben. Lakott ezen Nemes Ecclesiában hét esztendőig Onnan aTornai és Gömöri Egyesült.....Gyűlés alkalmatosságával a Jósvafői Parochiára 1807 14^{én} April az halott mostan és viseli Szent Hivatalát.

Jósvafő 27^{én} Júly 1807

Jósvafői Predikátor

Szarka János által”